

מיקוש מצר הורמוז: האיום שמשחק את שוק הנפט העולמי

16 מרץ 2026

תא"ל (מיל) עידו בן משה, דר' אהוד גונן. המכון למדיניות ואסטרטגיה ימית בחיפה

המתח במפרץ הפרסי מגיע לנקודת רתיחה: כ-110 מכליות נפט כלואות במפרץ, לפחות 16 אניות ספגו פגיעות ישירות, ותעשיית האנרגיה העולמית ניצבת בפני מה שעשוי להתברר כמשבר החמור ביותר בעשורים האחרונים. אם עד כה דובר בטילים, כטב"מים ומתקפות ישירות, כעת עולה על הפרק תרחיש קיצוני ומטריד במיוחד: מיקוש מצר הורמוז.

למה הורמוז הוא צוואר הבקבוק של הכלכלה העולמית?

מצר הורמוז מחבר בין המפרץ הפרסי הרדוד (עומקו הממוצע כ-50 מ') לבין מפרץ עומאן העמוק, ומשם לאוקיאנוס ההודי. עומק המים במצר מגיע עד כ-90 מטר (בממוצע 30-70 מ'), כשהתעלה העמוקה ביותר נמצאת בצידו הדרומי, סמוך לחצי האי מוסנדם (Musandam) של עומאן. נתיבי השיט הבינלאומיים מתנקזים למסדרון צר הכולל שני נתיבים ברוחב כשלושה קילומטרים כל אחד, העוברים באזורי עומק המתאימים למעבר אניות גדולות. הנתיב שבו יוצאות מהמפרץ המכליות המלאות, עמוסות בנפט עובר בצד העמוק יותר, סמוך לעומאן, בעוד שנתיב המכליות הנכנסות ריקות למפרץ נמצא מעט צפונה. למכלית נפט גדולה במעמס מלא שוקע היכול להגיע ל-20 עד 25 מטר, ולכן אזורים רדודים מ-30 מטר, בעיקר בקרבת החוף והאיים מהווים סכנה של ממש עבורה.

השילוב בין מבנה המצר לגודלן העצום של מכליות הנפט הופך אותו לנקודה אסטרטגית שאין שנייה לה: כחמישית מתנועת הנפט העולמית, חולפת בערוץ צר ומוגדר היטב, ובכך נחשפת להתקפות איראניות.

כיצד מאיימת איראן על התנועה הימית במצר

לאיראן (היו) שני ציים נפרדים: הצי הצבאי הסדיר והזרוע הימית של משמרות המהפכה. בעוד שהצי הצבאי, שכלל ספינות שטח גדולות יחסית, הושמד, השמדת הזרוע הימית של משמרות המהפכה מורכבת הרבה יותר. זהו אינו צי קונבנציונאלי. זרוע זו, הוקמה כלקח ממלחמת איראן-עיראק והצורך לשלוט במפרץ הפרסי ומצר הורמוז. תפקידי הזרוע הם הגנה על חופי איראן והאיים במפרץ ובנוסף, לפעול בטווח הקרוב לחוף לשליטה במצר ובמפרץ הפרסי בטקטיקות א-סימטריות תוך שימוש בסירות מהירות, טילי חוף-ים, כוחות קומנדו ימי, כטב"מים, צוללות ננס ומיקוש ימי.

יחידות הקומנדו, הסירות וצוללות הננס פועלות בפרופיל נמוך, מפוזרות, מסתתרות, קשות לאיתור ופועלות מתחת לסף הגילוי ולכן עדיין, למרות הפצצות אמריקאיות כבדות, מצויות בכשירות מבצעית.

כפי שהוכיחו החותיים במצרי באב אל מנדב, אין צורך בצי ספינות שטח כדי לסגור מצר ימי, ניתן להשיג זאת באמצעות ירי טילים וכטב"מים מהחוף ועל ידי הסבת סירות מהירות לסירות נפץ. כך פועלים האיראנים בפועל: עד כה פגעו בכ-16 אניות, בעיקר באמצעות ירי מהחוף וככל הנראה גם באמצעות סירות נפץ. אם זאת, התרחיש הקיצוני של סגירת המצר באמצעות מוקשים ימיים טרם התממש, אך הוא נראה קרוב מאי פעם.

לפיכך נראה כי האיראנים שולטים על המצר באמצעות איום בארבע טקטיקות צבאיות עיקריות: ירי מהחוף לים של טילים וכטב"מים, התקפות נחיל של סירות קומנדו מהירות הפועלות במתווה של מספר רב של סירות התוקפות ממספר כיוונים שונים תוך שימוש בטילים ונשקים לטווחים קצרים. מארב של צוללות ננסיות במים רדודים תוך כדי ירי טורפדו וטילים מהמים לעבר כלי השייט המבקשים לעבור במצר, ולבסוף קיימת אופציית המיקוש הימי.

איום המיקוש: זול, פשוט והרסני

מוקשים ימיים הם נשק ותיק ופשוט יחסית, אך יעילותם ההרסנית לא פחתה. מיקוש המצר יהווה פעולה קיצונית אשר עלולה להקשות ולסכן מאד את תנועת המכליות במעבר הצר אך מצד שני גם לסכן כוחות, כלי שייט איראניים ומכליות השייכות לאיראן ובנות בריתה הבינ"ל (בעיקר סין) אשר נדרשות מאד גם הן לנפט המופק במדינות המפרץ.

האפשרויות העומדות בפני איראן כוללות שלושה סוגים עיקריים של מוקשים: מוקשים מעוגנים הצמודים לקרקעית הים ומרחפים בעומק קבוע; מוקשי קרקעית המופעלים על ידי חיישנים מגנטיים, אקוסטיים או חיישני לחץ; ומוקשים נסחפים הנעים עם זרמי הים ויוצרים איום מפורז ורחב.

חומרת האיום גדולה במיוחד לנוכח העובדה שמיקוש הוא פתרון זול יחסית וקל לביצוע, אך סילוקו הוא עניין אחר לגמרי. סריקת נתיבי הורמוז ופינוי המוקשים יחייבו פריסת כלים ייעודיים, כוחות מיומנים ומאמץ מבצעי מרוכז וממושך שעשוי להימשך שבועות ארוכים ואף חודשים, גם לאחר הפסקת הלחימה. פתיחת המצר ממיקוש תהה משימה ימית מורכבת, ויקרה שלא לומר 'הימור מסוכן' לעומת מחיר הטעות של אובדן משחתת עמוסת צוות או מכלית ענק הבוררת בלב המצר. לפיכך ניתן להעריך כי אם האיראנים אכן ימקשו את המצר הרי פעולת פריצתו צריכה להיות מבוצעת תוך תכנון קפדני המבטיח את ביטחון הכוחות העוסקים בפיו, שימוש בכלים בלתי מאוישים, טכנולוגיות לסילוק/נטרול מוקשים מרחוק ובזהירות המתבקשת כך שהליווי הפיזי של שיירות המכליות יחל רק לאחר השלמת פתיחת הנתיבים ובתנאי הסרת רוב האיומים הנוספים במרחב (ואולי אף רק לאחר חתימת הסכם הפסקת אש). תהיה זו פעילות ברמת סיכון גבוהה, לא קצרה ויקרה.

מדוע ארה"ב מעוניינת לפתוח את המצר לתנועת אוניות

לפני פרוץ המלחמה עברו דרך המצר כ-20 מיליון חביות נפט ביום, כחמישית מתנועת הנפט העולמית. חסימת המצר מצמצמת באופן מידי את כמות הנפט הזמינה בשוק ומייצרת לחצי מחיר כלפי מעלה. בנוסף, הפגיעות במתקני נפט ובמכליות מעלות סימני שאלה לגבי יכולת ההפקה העתידית של מדינות יצוא הנפט הגדולות השוכנות לאורך חופי המפרץ, ערב הסעודית, איחוד האמירויות ואחרות. מכלול זה, בצירוף אי-הוודאות בנוגע לעתיד יצוא הנפט מהמפרץ, יצר עלייה חדה במחירים. עם זאת, ראוי לציין את הפרדוקס הפוליטי הגלום בסוגיה: הנשיא טראמפ כתב ברשת Truth Social כי מחירי נפט גבוהים דווקא מועילים לכלכלה האמריקאית, בהיות ארה"ב יצרנית הנפט הגדולה בעולם.

האם קיימות חלופות לנתיב הימי? מעבר לנתיב הימי דרך הורמוז, קיימים שני צינורות נפט יבשתיים גדולים המובילים חלק מהזרימה אל מחוץ למפרץ.

צינור האמירויות (Habshan-Fujairah) מוביל נפט מחבל חבשאן אל נמל פוג'ייירה בקיבולת של כ-1.5 מיליון חביות ביום. ואולם, כלי שיט שעגנו מול פוג'ייירה הותקפו לאחרונה על ידי איראן, ועל כן הנמל וסביבתו נמצאים בטווח האש.

צינור מזרח-מערב הסעודי (Petroline) הוא הגדול בעולם ובעל קיבולת של 5 עד 7 מיליון חביות ביום. הצינור מחבר את שדות הנפט שבמזרח ערב הסעודית אל נמל ינבו שעל חוף ים סוף, ומאפשר ייצוא ללא מעבר דרך הורמוז. צינור שלישי מעיראק לטורקיה קיים בשטח אולם אינו פעיל.

הקיבולת התיאורטית המצטברת של הצינורות עומדת על פחות מ-9 מיליון חביות ביום, רחוקה מאוד מ-20 המיליון שעברו במצר ערב הסגר (מה עוד שהצינורות היו בשימוש עוד טרם הסגר). הפער יידרש להיסגר ממקורות חלופיים: שחרור מלאים אסטרטגיים, הגברת קצב ההפקה ממדינות מחוץ למפרץ וסידורי סחר חדשים, כולל הלבנת נפט רוסי. יש לציין כי הובלת כמויות נפט כה גדולות באמצעים אחרים כגון משאיות הינה לא ראלית.

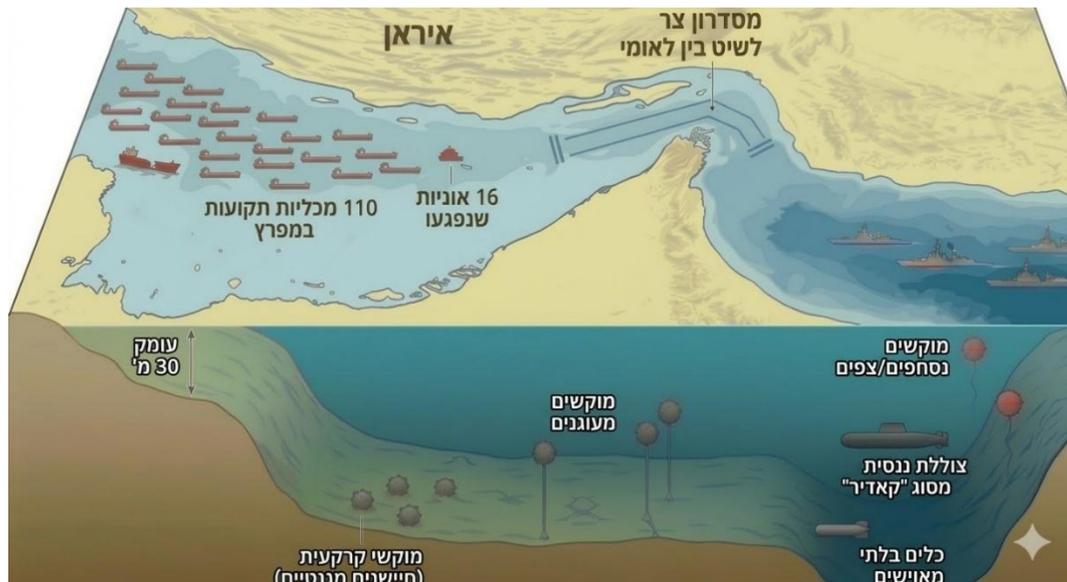
מה ניתן לעשות

הפרש של מיליוני חביות ביום בין הובלה ימית לצנרת יבשתית מבטיח עליית מחירים חדה, שאותה מנסה הממשל האמריקאי למתן, תוך הכרה בכך שפריצת המצר בכוח צבאי בלתי נמנעת.

הנשיא טראמפ פנה לאומות העולם בקריאה להצטרף למאמץ בינלאומי לפריצת המצר. האם זו אכן משימה אפשרית? באיחוד האירופי מתנהלים דיונים להרחיב את מנדט מבצע ההגנה הימית Aspides כך שיכלול גם את מצר הורמוז, אך הדרך עד להופעת ספינות מלחמה אירופאיות במפרץ

הפרסי עודנה רחוקה. במקביל, מספר מדינות אירופאיות מנסות לנהל שיחות ישירות עם טהרן להבטחת מעבר בטוח לספינותיהן.

כאמור, הערכת המצב הרווחת היא שרק לאחר השלמת המשימות הדחופות, ובראשן השמדת מערך הטילים הבליסטיים ומחסני הכטב"מים, יתפנה הצי האמריקאי, בשיתוף בנות הברית שיצטרפו, לבחינת משימת פתיחת המצר, וליווי והגנה על תנועת המכליות. האיומים השונים ובראשם מיקוש ואיומים תת-ימיים אחרים עלולים לעכב גם מאמץ זה, ולהשאיר את שווקי האנרגיה העולמיים תלויים על בלימה עוד שבועות ארוכים.

תרשים של מצרי הורמוז והדמיית חתך עומק ובו האיומים התת מימיים השונים (הכנה באמצעות AI)